

ПОЛИТИКА ЦИЈЕНА КАО ФАКТОР СТАБИЛНОСТИ ПОНУДЕ И ТРАЖЊЕ НА ТРЖИШТУ

Циљ овог рада је да укаже на могућу политику цијена, у условима тржишне привреде.

Основа те политике би се заснивала на сталном праћењу и анализи произвођачких и малопродајних цијена, како на домаћем тако и на страном тржишту. Основу би чинило и праћење платежне моћи становништва и стања снабдјевености тржишта робама и услугама. Захваљујући тим сазнањима могуће је политику цијена, у складу са другим политикама, усмјерити у правцу стабилности понуде и тражње, а тиме и повећању стандарда становништва. Активном политиком би се могло утицати на спречавање монополског понашања или онемогућавати стварање услова за монопол на тржишту подржавати и подстицати производњу стратешких производа и чинити напоре у стварању услова за слободно формирање цијена на тржишту. Обрађене су неке политике цијена које доприносе стабилности понуде, посебно у пољопривредној производњи, а које могу стабилизovati понуду и утицати на стабилности тражње преко праћења трошкова живота и плата запослених у Републици Српској у протеклом периоду.

Политика цијена као фактор стабилности понуде и тражње

Политика цијена примјерена тржишној привреди неријетко се схвата као политика слободног формирања цијена, односно препуштање законима понуде и тражње да сами уређују ниво цијена на тржишту. Слободно формирање цијена је могуће у свим условима гдје је могућа конкуренција на страни понуде и тражње. У тим условима долази до богатије понуде, односно нижег нивоа цијена и повећања куповне моћи, односно стандарда становништва у цјелини. Међутим, постоји дио понуде на тржишту који има или може имати монополски карактер. У тим условима, вођење политике слободног формирања цијена би довело до неоправданог повећања цијена, осиромашног обима и квалитета понуде, а то би био директан удар на стандард становништва, што би се манифестовало високим цијенама и мањим задовољавањем потреба. Управо у циљу спречавања сваког монополског понашања, односно услова који до њега могу довести (затворено тржиште, спречавање здраве конкуренције, фаворизовање појединих произвођача итд.), и води се активна политика цијена.

У условима тржишне привреде нужна је активнија улога државе на спречавању монополског понашања, што се чини политиком контроле цијена па и њиховог ограничавања. Посебну важност за политику цијена има њихово благовремено праћење и анализа. Суштина праћења нивоа и тенденције цијена се своди на праћење произвођачких цијена на домаћем тржишту, ближем окружењу и свијету.

Тако су на примјер:

Реалне цене у малопродаји Републике Српске - мај 1998, године износили:

1. Брашно тип "500" по кг	0,37 ДМ
2. Хљеб од брашна тип "500" (700 грама)	0,50 ДМ
3. Млијеко (3,2% м.м., литар)	0,75 ДМ
4. Шећер кг	1,50 ДМ
5. Уље (литар)	2,33 ДМ
6. Свињско месо по кг	6,67 ДМ
7. Јунеће месо по кг	7,63 ДМ
8. Кукуруз кг	0,21 ДМ
9. Станарина по м ²	0,06 - 0,1 ДМ
10. Вода за домаћинство по м ³	0,08 - 0,3 ДМ
11. МБ - 98 (литар)	1,05 ДМ
12. МБ - 86 (литар)	1,05 ДМ
13. Д - 2 (литар)	0,90 ДМ
14. Уреа по кг	0,38 ДМ
15. КАН по кг	0,32 ДМ
16. НПК по кг	0,40 ДМ

А цене у Републици Србији за мај 1998. године:

- брашно тип "850" по 1 кг	1,16 нов. дин.
- брашно тип "500" по 1 кг	1,62 нов. дин.
- мекиње по 1 кг	0,65 нов. дин.
- сточно брашно по 1 кг	0,95 нов. дин.
- хљеб тип "850" по 1 кг	2,80 нов. дин.
- хљеб тип "500" по 1 кг	2,80 нов. дин.
- спец.врсте хљеба	
-векна Т - "850" по кг	2,85 н. д.
-векна Т - "500" по кг	2,90 н. д.
-МБ - 86	5,70 н. д.
-МБ - 91	5,80 н. д.
-Д - 1	4,35 н. д.
-Д - 2	4,40 н. д.

Ове цене се увећавају за 1 динар за све врсте бензина (МБ-86, МБ-95, МБ-91, МБ-98 и безоловни)

Ове цене су административно одређене, дакле нису тржишне

ПРОСЕЧНА ОТКУПНА (ПРОИЗВОДНА) ЦЕНА У СРЈ ЗА 1990. ГОДИНУ ЈЕ ИЗНОСИЛА

Ред бр	Врста производа	Јединица мјере	Номинална цена у дин.	Реална цена у ДМ
1	пшени.браш. "500"	кг	5,36	0,77
2	хлеб од браш. "500"	кг	9,84	1,41
3	јунеће месо са костима	кг	53,54	7,65
4	свињско месо са костима	кг	66,42	9,49
5	јестиво уље	литар	17,32	2,47
6	кравље млијеко	литар	7,18	1,03
7	шећер кристал	кг	12,28	1,75
8	моторни бензин 86	литар	7,42	1,06
9	моторни бензин 98	литар	7,74	1,11
10	Д-2	литар	6,28	0,90

Извор: Статистички билтен Савезног завода за статистику, Београд 1990 године.

Док су цене пољопривредних производа у САД 1952 - 1993
(УСА за 100 кг)

	1952.	1993.
пшеница	7,7	12,0
кукуруз	6,0	10,0
кромпир	7,9	13,7
ш. репа	1,6	4,6
говеда за клање	53,6	160,1
свиње	39,2	99,7
млеко	11,0	28,4
соја	10,0	9,8
амонијум нитрат 33% Н	26,7	21,6
УРЕА 46% Н	18,4	22,8

Извор : FAO Production, vol, 19, Rome,

Циљ оввих праћења је сагледавање нивоа и тенденције цијена за поједине робе и услуге које су неопходне за вођење адекватне производне и извозно-увозне политике.

Поред праћења произвођачких цијена за одређене стратешке производе и услуге, редовно треба пратити како ниво, тако и тенденцију малопродајних цијена на домаћем тржишту.

Упоредо са праћењем нивоа и тенденције произвођачких и малопродајних цијена посебан значај има њихова анализа. Суштина анализе се своди код произвођачких цијена на компарацију домаће и стране понуде што може послужити за креирање адекватне политике домаће производње, као и увоза и извоза, што предузима обогаћивање домаће понуде и њено прилагођавање платежној моћи становништва. Анализа малопродајне цијене има за циљ да се сагледа њена структура и појединачни елементи те структуре. У првом реду треба истаћи да посебну пажњу треба обратити на висину и учешће у структури малопродајне цијене зависних трошкова набавке, висину трговачке марже, висину пореза, такса, акциза и других елемената који је одређују.

Та сазнања могу послужити за вођење примјерене пореске, царинске, увозно-извозне, и социјалне политике у земљи, а све у интересу усклађивања и обогаћивања домаће понуде и платежно способне тражње на тржишту.

Од свих стратешких производа који, мање или више, чине структуру домаће понуде посебан третман при формулисању ценовне политике треба дати основним пољопривредним производима, производима шумарства, електричне енергије, стамбено-комуналне привреде, поштанских услуга, неких врста саобраћаја и тако даље. Неки од наведених производа имају посебан значај за стабилност домаће понуде (пољопривредни производи), а неки имају или би могли имати монополски карактер (остале набројене дјелатности). Имајући у виду те чињенице потребно је у овим областима и у условима тржишне привреде водити поред осталих политика и активнију политику цијена.

Примера ради, у производњи електричне енергије су нужне претпоставке стабилности производње и цијене. Производња електричне енергије подразумијева стабилност потрошње, а потрошња је одређена платежном моћи становништва и осталих потрошача. Цијена електричне енергије треба истовремено задовољити интерес и произвођача и потрошача. Ова производња подразумијева велика улагања капитала и средстава и она подразумијева сигурност у сваком погледу, а ову сигурност у извјесном смислу треба да гарантује држава преко вођења адекватне политике цијена електричне енергије.

Основни пољопривредни производи, а у првом реду храна имају велики значај за стабилност тржишта сваке земље. Земље које су зависне од увоза хране су суочене са великим ризиком и неизвијесношћу у погледу стабилности домаће понуде и стандарда становништва у цјелини. Такође је нестабилан и значајан дио индустрије у тој земљи који је нужно ослоњен на пољопривредну производњу.

Није сувишно и овде напоменути неке специфичности пољопривредне производње. Њена зависност од природних услова, а поред

осталог дужина трајања репродукционог циклуса због карактера саме производње подразумијева велика ангажована средства, која захтијевају високе камате. Производња је сезонског карактера што подразумијева већу понуду у одређеним периодима, што утиче на смањење цијене, која може пасти и испод цијене коштања. У случајевима слабе понуде, а добро се зна да је еластичност тражње за овим производима ниска, може довести до енормно високих цијена ових производа и до редуковања потреба становништва на најнужније потребе, пошто је куповна моћ становништва ограничена њиховом платежном моћи која је ниска. Сви ови, а и други разлози стратешког значаја (јер се пољопривредна производња може појавити и као оружје), намећу обавезу да се поред осталих политика и политиком цијена утиче на стабилност ове производње, и њених цијена. Стабилност понуде и цијена пољопривредних производа има значај како за саме произвођаче тако и за потрошаче. Стабилна и прихватљива цијена произвођачима омогућава сигурност производње и обезбјеђује одређену добит, а потрошачима добар избор производа и прихватљиву цијену која је у складу са њиховом платежном моћи. Политика цијена која се иначе води у овој области се своди на одређивање највиших (максималних цијена) и најнижх (заштитних цијена).

Систем и облици цијена у Европској заједници.

Основни облици цијена су:

- 1) индикативна (оријентациона) цијена.
- 2) интервентна (минимална) цијена.
- 3) праг (гранична) цијена.

Код одређивања минималних (интервентних) цијена води се рачуна о циљевима заједничке пољопривредне политике, а посебно се води рачуна:

- а) о одржавању стандарда (доходка) произвођача,
- б) о стабилности производње, и
- в) о платежној моћи потрошача.

За Европу се одређују интервентне (минималне) цијене за интервенти центар:

Ормес (Француска) - то се сматра најсуфцитарнија зона заједнице и ове цијене важе за све житарице у заједници.

Индикативне (оријентационе) цијене се одређују за Дуисбург (немачка) као референтни центар који је најдефцитарнији центар за све житарице (формира се тако што се интервентним цијенама додају тржишни елементи и елементи репрезентативних транспортних трошкова између Ормеса и Дуисбурга).

Улога државе у регулисању цијена на тржишту

Када је у питању пољопривредна производња, а посебно основни стратешки производи, ту је улога државе у вођењу активне политике цијена незаобилазна.

На цијене поред понуде и тражње значајно утиче и држава својим мјерама. Те мјере могу бити подстицајне за произвођаче ако се уведе премије и регреси, односно ако се за те намјене обезбиједи средства у буџету државе. Међутим, мјере државе могу бити подстицајне и за потрошаче када се цијене одређених производа држе на nižем нивоу од стварних, односно када се њима подстигне куповна моћ потрошача. Држава, дакле може да својим мјерама у подручју цијена подстиче и производњу и потрошњу и доводи до стабилности тржишта и цијена.

Ако се ограничава цијена за произвођача, а цијене инпута се формирају слободно, (нпр. ограничена цијена пшенице, а слободно се формирају цијене вештачког ђубрива, нафте, семена, механизације), онда то произвођаче доводи у незавидан положај. Међутим, ако се цијене произвођача слободно формирају, онда су оне ограничене платежно способном тражњом. Тако на пример, ако потрошачи не могу купити робу по цијени коју нуди произвођач, онда је у слободном режиму он принуђен да снизи цијену. Међутим, ако производи робу чија је еластичност тражње мала или је једнака нули, онда ће он (произвођач) задржати високу цијену, а потрошач ће редукovati своје остале потребе да би ову робу купио. Регреси и премије подстичу произвођаче, као и извозне стимулације, да више производе и да више извозе.

Потрошачи ће купити робу која се нуди по нижој цијени и бољем квалитету. Са своје стране потрошач врши селекцију произвођача, они произвођачи ће опстати који задовољавају потребе потрошача. Ако се ова тенденција омогући, онда ће расти понуда јефтине и квалитетне робе, јачати конкуренција на страни понуде, а све утицати да потрошачи добију и јефтину и квалитетну робу. Ако се томе дода и премија, онда ће потражња бити још и већа, пошто се тиме и платежна моћ потрошача повећава.

Субвенције произвођачима се требају постепено смањивати, а средства за ове намјене усмјеравати у истраживања и јачања генетског потенцијала за пољопривредну производњу и за развој тржишта.

Политика регреса подразумијева регресирање инпута као што су сјемена, средства за заштиту биља, вештачка ђубрива, употреба механизације и Д-2 и МБ - 86, као ослобађање од царина при увозу ових материјала за потребе производње.

Мјере државе (по овој оријентацији) требају бити усмјерене према самом произвођачу односно мора постојати усклађивање мјера државе са циљем произвођача да оствари што већу добит. Према томе, пољопривредни произвођач мора унапријед да зна колику добит може очекивати од своје производње и да очекивана добит у пољопривреди буде у предности над другим дјелатностима или у најгорем случају на

нивоу просјека који се остварује у привреди. Међутим, ако се не располаже висином заштитне цијене за поједине производе или услуге у пољопривреди, онда нема ни стабилне производње, ни стабилног тржишта, нити се могу предузети мјере заштите тога тржишта, ни мјере унапређења производње. Заштите цијена треба проматрати као напоре државе да гарантује просту репродукцију (укупну цијену коштања) свим произвођачима за све произведене количине производа. Заштитна цијена је уједно и оријентациона цијена за остале цијене и мјере економске политике, она је тачка од које се полази. За њу се везује селективно кредитирање, интервентни откуп, увозна заштита, висина субвенција, цијене прерађевина, те паритет осталих производа.

Овако утврђена политика заштитних цијена треба да обезбиједи:

1. Стимулацију производа за повећање производње (повољне цијене и сигурност пословања).

2. Цијене су унапријед одређене и оне при куповини или продаји не могу бити промјењене без обзира на ниво понуде или тражње. (овде држава интервенише на високом нивоу).

3. Ове се цијене утврђују до средине септембра (прије почетка јесење сјетве) текуће године, а важи за наредну годину. Оне су индикатор за будућу производну оријентацију. Сваки произвођач је унапред упознат са цијеном.

Заштитне цијене обезбеђују:

- 1) дугорочни економски интерес произвођача
- 2) заштиту произвођача одређеном цијеном
- 3) служе за образовање цијена индустријско-прехрамбених производа (брашно, месо, млијеко, шећер, уље)
- 4) политику увоза - превелмани за увоз одређених производа (извозне стимулације).

Прати се 15 производа, што обухвата већи део укупне пољопривредне производње.

Заштитна цијена није плод односа понуде и тражње на датом тржишту, већ је то најнижа цијена која се гарантује произвођачу, без обзира на однос понуде и тражње и она се одређује унапријед као и мјере аграрне политике које ће је пратити, односно омогућити њено спровођење (остваривање те цијене у пракси). Заштитне цијене обезбеђују јединствено тржиште, доприносе повећању дохода у пољопривреди, доприносе стабилизацију тржишта и прилагођавају производе платежној моћи становништва.

Треба прибавити неопходне информације у циљу адекватног одређивања заштитне цијене, а те информације су:

1. како се кретао профит произвођача у протеклом периоду.
2. како су се кретали трошкови репроматеријала у пољопривреди у протеклом периоду.
3. каква је политика увоза и извоза.
4. колики је буџет за пољопривреду.
5. какве ће посљедице на остале цијене она имати.

6. које мјере предузети за поједине производе које би стабилизовало тржиште (увоз и извоз).

7. како се намјерава заштитити тржиште да се очува равнотежа (смањење производње, заштита потрошача, помоћ произвођачима).

8. обим производње који се штити.

9. принос по хектару који треба штитити од подручја до подручја (највиша и најнижа цијена),

10. обим резерви које ће бити потребне за интервенције.

11. смањење ове цијене за случај веће понуде (које мјере предузети).

12. просечни трошкови превоза.

13. заштитне цијене треба утврдити за регију са најбољим условима продаје и за регију са најбољим условима производње.

Мјере које се предузимају за случај поремећаја на тржишту су:

а) ако цијене достигну горњу границу те постане реална опасност да ће бити формиране изнад нивоа највиших цијена, онда се политиком увоза обогаћује домаћа понуда и цијене се стабилизују,

б) ако пак услед значајне понуде запријети опасност да цијене падну испод минималних, онда се активност води у основи у два правца.

Прво се по гарантованим цијенама откупљују понуђени тржишни вишкови који се делом користе за обавезне робне резерве земље и за друге потребе, а друга активност се усмјерава у изналажење могућности извоза одређених тржишних вишкова. Тако се и у случају повећане понуде активно утиче на стабилност тржишта и цијена и заштите произвођача. Стабилност тржишта и цијена ових производа подразумијева и обавезу оквирног планирања потреба за појединим производима као и могућностима домаће производње, па се на основу тих сазнања планирају извозно-увозни контингенти одређених пољопривредних производа. На основу сазнања о могућностима производње другим земљама, може се дефинисати и наша циљна производња коју треба штитити.

Тако:

У СР Југославији је просек по хектару:

1. кукуруз - 4,53 тоне по хектару,
2. пшеница - 3,95 тоне по хектару,
3. јечам - 2,82 тоне по хектару,
4. соја - 2,07 тоне по хектару,
5. кромпир - 8,66 тоне по хектару
6. ш.репа - 41,3 тоне по хектару,
7. сунцокрет - 2,09 тоне по хектару,

Просечни принос у Европи од 1981 - 1990 год.

1. кукуруз - 4,91 тона по хектару,
2. пшеница - 5,55 тоне по хектару,
3. јечам - 5,18 тона по хектару,
4. соја - 2,37 тона по хектару,
5. кромпир - 34,6 тона по хектару,

6. сунцокрет - 1,97 тона по хектару,

7. ш. репа - 55,7 тона по хектару,

Приноси ратарских култура у СРЈ су у односу на приносе у Европи знатно нижи и достижу ниво од 71% европског приноса, у производњи пшенице. Стање је знатно теже у Републици Српској, где се принос креће од 2-3 тоне по хектару пшенице у просјеку, због уситњености посједа и скупих репроматеријала. Произвођачке цијене на тржишту РС су веће од нормалних (пшеница 0,30 ДМ по кг, кукуруз 0,25 ДМ по кг), те тако утичу на повећање цијена прерађевина од тих производа и врше притисак на малопродајне цијене, што све смањује конкурентску способност домаћих произвођача. Потребе за стратешким пољопривредним производима треба планирати и одредити принос који ће бити заштићен у циљу сигурности производње и снабдевања,

Сматрамо да су следећи приноси у Републици Српској објективно могући и као такве их треба штитити.

1. пшеници - 4,5 тона по хектару,

2. јечам - 4 тоне по хектару,

3. кукуруз - 5 тона по хектару,

4. сунцокрет - 2 тоне по хектару,

5. соја - 1,8 тона по хектару,

6. Ш. репа - 45 тона по хектару,

7. кромпир - 20 тона по хектару,

8. дуван - 2 тоне по хектару,

9. млијеко - (3,6 м.м.) 3000 литара по крави,

10. јунад која постижу 0.90 кг по хранидбенем дану.

У случају да домаћа производња има компаративне предности за извоз, активност треба усмјерити на извоз како би се арфимисала већа домаћа производња. Међутим, ако се у планираним величинама и оствареним уче недостаци појединих роба онда се они обезбеђују политиком или увоза или додатним стимулацијама домаће производње.

Политика паритетних односа

Подстицање домаће производње се може вршити снабдевањем произвођача одређеним репроматеријалима по регресираним или по унапријед договореним цијенама на бази прихваћених паритетних односа. Значај паритетних односа је управо у томе што је на бази њих унапријед одређен однос у натуралној размијени између роба.* Произвођачи могу од Републичке дирекције за робне резерве по одређеном паритету добити, а за узврат предати одређене количине пољопривредних производа. На овај начин се обезбеђује стабилност производње и сигурност пласмана по одређеним паритетима. Паритетне односе такође треба утврдити до средине септембра текуће године за наредну годину.

Паритетни односи пшенице и неких инпута од 1960. до 1990. године (пшеница= 1,00) у СРЈ

назив произв.	паритет.					
	1960.	1970.	1975.	1980.	1985.	1990.
КАН 27%	0,55	0,55	0,57	0,65	0,59	0,57
УРЕА 46%	1,03	1,03	0,89	1,04	1,00	0,99
НПК 15:15:15	0,57	0,76	0,92	1,02	0,90	0,83
Д-2	1,27	1,24	1,73	2,25	1,97	1,63
МБ-86	1,93	1,97	2,48	3,04	2,92	2,37

Извор: Савезни завод за статистику, Годишњак за 1990. (прерачун аутора)

Паритети цена у Републици Српској у 1998. години:

1. пшеница	1,00
2. кукуруз	0,85
3. кромпир	1,25
4. ш.репа	0,25
5. говеда за клање	8,00
6. свиње	7-9,00
7. кокошја јаја	(нема података)
8. млијеко	(нема података)
9. соја	2,00,
10.КАН 27%Н	1,00,
11.УРЕА 46%Н	1,40

Извор: Службени гласник Републике Српске, број 20/98

Паритети цена у САД 1993. године

1. пшеница	100
2. кукуруз	84
3. кромпир	114
4. ш.репа	38
5. говеда за клање	1336
6. свиње	832
7. кокошја јаја	(нема података)
8. млијеко	(нема података)
9. соја	115 - 196
10. амонијум нитрат 33% Н	180
11. УРЕА 46%Н	190 *

Извор FAO, Produktion, vol. 19, Rome

Политика цијена и заштита стандарда становништва

Политика цијена има значаја и у заштити стандарда становништва, а та политика се води спречавањем монополског понашања и подизањем платежне моћи становништва, контролом цијена појединих производа и услуга значајних за стандард становништва.

Преглед кретања вриједности потрошачке корпе и трошкова живота у 1996. и 1997. години

Трошкови живота просечне четворочлане породице у Републици Српској за период од 01. 09. 1996. до 30. 09. 1996. године

ТРОШКОВИ ПО ГРАДОВИМА						
НАЗИВ	Бања Лука	Трабиње	Добој	Приједор	Пале	Бијељина
Трошкови исхране	618,40 48%	545,60 48%	553,00 47%	565,80 59%	545,00 53%	529,00 54%
Трошкови одј. и обуке	613,00 48%	543,40 48%	574,10 49%	354,00 37%	428,00 42%	406,00 42%
Трошкови ком. услуга	55,40 4%	38,40 3%	52,30 4%	38,90 4%	38,30 5%	52,40 4%
Укупно	1286,80 100%	1127,40 100%	1179,40 100%	958,70 100%	1025,40 100%	973,30 100%

Просјек за Републику Српску је 1091,83 динара

Вриједност потрошачке корпе за четворочлану породицу у Републици Српској за период од 01. 09. 1996. године до 30. 09. 1996. године

Вриједност потрошачке корпе по градовима							
ВРСТА РОБЕ	НОРМ.	Б. Лука	Требиње	Добој	Приједор	Пеле	Бијељина
ХЛБ. Т-850	45кг	112,50	112,50	112,50	112,50	112,50	112,50
КУХ. СО	1кг	3,20	3,20	3,00	3,00	3,50	2,90
МЕСО	6кг	162,00	132,00	144,00	150,00	150,00	141,00
УЉЕ	3л	24,90	27,00	24,00	24,00	28,50	27,00
ШЕЋЕР	2кг	11,80	10,00	10,00	8,00	11,00	10,80
КРОМП.	15кг	30,00	37,50	30,00	30,00	37,50	37,50
ПАСУЉ	2кг	18,00	17,00	12,00	16,00	24,00	20,00

КУПУС	5кг	10,00	12,50	10,00	3,75	5,00	7,50
ЦР. ЛУК	2кг	5,00	5,60	5,00	4,00	5,00	4,00
МЛИЈЕКО	30л	126,00	75,00	96,00	90,00	75,00	90,00
ПИРИН.	1кг	7,50	6,30	7,50	8,00	10,00	8,60
СИР	3кг	57,00	54,00	54,00	30,00	24,00	45,00
ЈАЈА	50 ком	42,50	45,00	35,00	37,00	42,50	50,00
ДЕТЕРЦ.	2кг	20,00	23,00	22,00	18,00	24,00	19,00
УКУПНО		618,40	545,60	553,00	529,00	545,00	565,80

Просјечна вриједност потрошачке корпе у Републици Српској у септембру 1996. године износила је 559,47 динара.

Трошкови живота и потрошачка корпа у новембру 1997. је износила:

Трошкови живота просјечне четворочлане породице у Републици Српској за период од 01. 11. 1997. до 30. 11. 1997. годи

ТРОШКОВИ ПО ГРАДОВИМА						
НАЗИВ	Бања Лука	Трабиње	Добој	Приједор	Пале	Бијељина
Трошкови исхране	759,50 55%	735,05 58%	713,09 58%	763,00 55%	718,15 56%	697,25 53%
Трошкови одј. и обуће	513,30 37%	457,70 36%	400,20 33%	511,80 37%	476,30 37%	515,70 40%
Трошкови ком. услуга	110,00 8%	81,70 6%	109,00 9%	108,20 8%	92,00 7%	92,60 7%
Укупно	1382,35 100%	1274,45 100%	1223,10 100%	1383,00 100%	1286,45 100%	1305,55 100%

Просјек за Републику Српску је 1309,15 динара .

Вриједност потрошачке корпе за четворочлану породицу у Републици Српској за период од 01. 11. 1997. до 30. 11. 1997.

Вриједност потрошачке корпе по градовима							
ВРСТА РОБЕ	НОРМ.	Б. Лука	Требиње	Добој	Приједор	Пале	Бијељина
ХЉ. Т-850	45кг	168,75	168,75	135,00	168,75	168,75	168,75
КУХ. СО	1кг	3,00	3,10	3,00	3,20	3,00	3,00
МЕСО	6кг	228,00	198,00	228,00	228,00	210,00	210,00
УЉЕ	3л	28,80	27,00	30,00	29,25	29,40	25,50

ШЕЋЕР	2кг	10,40	10,20	10,40	10,20	11,00	10,00
КРОМП.	15кг	45,00	52,50	45,00	45,00	37,50	30,00
ПАСУЉ	2кг	24,00	20,00	21,00	22,00	24,00	20,00
КУПУС	5кг	25,00	22,50	12,50	22,50	25,00	10,00
ЦР. ЛУК	2кг	8,00	9,00	8,00	8,00	9,00	5,00
МЛИЈЕКО	30л	120,00	123,00	114,00	120,00	105,00	105,00
ПИРИН.	1кг	7,50	11,00	10,00	10,50	9,50	10,00
СИР	3кг	54,00	54,00	45,00	54,00	45,00	54,00
ЈАЈА	50 ком	45,00	42,50	47,50	47,50	47,50	40,00
ДЕТЕРЏЕНТ	2кг	19,60	19,50	20,00	19,60	21,00	18,00
УКУПНО		759,05	735,05	713,90	763,00	718,15	697,25

Просјечна вриједност потрошачке корпе у Републици Српској у новембру 1997. године износи 731.07 динара.

Просјечне нето плате запослених у Републици Српској у периоду 1996 - 1998. године

Опис	1996	1997	1998
април	218,21		
април		252,00	
новембар		420,00	
I - IX (просјек)			797,00

Извор: Саопштење Републичког Завода за статистику Републике Српске за 1996,1997,1998. годину

Када посматрамо кретања цијена у потрошачкој корпи можемо закључити:

- да су цијене по годинама стабилне (пала је понуда, али је пала и платежна моћ становништва),
- цијене шећера и уља су пале због недостатака заштитних механизма за ове производе),
- генерални пад цијена главних прехранбених производа је ублажио пад плата,

У циљу сагледавања стања малопродајних цијена и величине потрошачке корпе као и плата запослених може се предузимати адекватна политика цијена која ће допринјети заштити стандарда становништва, који је према овим истраживањима угрожен.

Након проведене анализе могуће политике цијена и њеног утицаја на стабилност понуде и тражње на тржишту можемо истаћи:

1. Праћење стања малопродајних и произвођачких цијена и произведених количина роба на домаћем и страном тржишту јасно показује на достигнути степен производње и могућности наше понуде која је у односу на окружење скромна.

2. Од могућих политика цијена које могу да допринесу стабилности домаће понуде посебан значај имају следеће политике:

- политика заштитних цијена основних пољопривредних производа;

- политика усвајања и провођења паритетних односа између појединих стратешких пољопривредних производа и основних репродуковних материјала за пољопривреду;

- политика спречавања монополског понашања и афирмација политике слободног формирања цијена за већину производа на тржишту;

- политика подстицања домаће производње путем регресирања основних репродукционих материјала у пољопривреди;

- политика премирања производње у циљу јачања генетског потенцијала у пољопривреди;

- политика оквирног планирања потреба привреде и становништва и производње основних стратешких пољопривредних производа, те на основу тако избалансираних величина вођење адекватне политике увоза и извоза, царинске политике, пореске политике, монетарно-кредитне политике итд. када то услови на тржишту захтијевају а све са циљем стабилизације домаће понуде и цијена.

3. Праћење малопродајних цијена које улазе у трошкове живота, с једне, и плата запослених с друге стране, јасно показује стање понуде и платежно способне тражње на датом тржишту. Тај заостатак платежно способне тражње намеће потребу тражења рјешења у наредном периоду, која би с једне стране повећала платежну моћ становништва (повећањем запослености и зарада), а с друге стране стабилизovala понуду и допринијела снижавању малопродајних цијена на тржишту. Јасно произилази да без изналажења рјешења која би истовремено повећала платежно способну тражњу и повећала стабилност домаће понуде и цијена, нема у наредном периоду стабилности понуде и тражње на тржишту Републике Српске.

ЛИТЕРАТУРА

1. Др Милан Р. Милановић, Политика цијена пољопривредних производа, Друштво аграрних економиста Југославије, 1996. године.

2. Службени гласник Републике Српске, бр.20,21,22 и 23/98,

3. Републички завод за статистику Републике Српске, Мјесечни статистички преглед - 1996;1997; и број 1,2 и 3 за 1998. године.

4. Савезни завод за статистику, Годишњак за 1996. и 1997. годину

5. Трошкови живота и цијена потрошачке корпе су утврђени на основу стварних цијена у наведеним градовима Републике Српске, а предрачун је извршен према методологији Републичког завода за цијене Републике Српске.